

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 209 | שנה ד' | פרשת שלח | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

אין מרובע בבריא

"אפס כי עז העם הישב בארץ והערים בצרות גדלת מאד וגם ילדי הענק ראינו שם" (שלה יג, כה) פרש"י לשון חוזק ותרגומו כרכין לשון בירניות עגולות. משמע שמבצרים עגולים יותר חזקים ממרובעים? וי"ל משום שבדבר עגול אין פינות מהיכן להתחיל לנתוף והכל תפוס יחד בחוזק.

והנה בירושלמי ס"פ ה' דמעשרות איתא שאין דבר מרובע בבריא, ויתכן שהטעם בזה הוא כדפירשנו שעיגול יותר חזק ממרובע והבריא נראה בתכלית החוזק. ועוד י"ל דכיון שהקב"ה אין לו קץ וגבול מטעם זה הוא ברא את הבריא בלא ריבועים לדבר עגול אין קצה וגבול.

ובאמת אדם נצטווה בכמה מצוות לעשות ריבוע וכגון ציצית ותפילין וכלי המקדש וזה משום שאדם מוגבל ויש קץ ליכלתו ולכן יש דברים שנצטוו לעשותם מרובעים אבל הקב"ה ברא בריא עגולה, ובספר תולדות אדם ח"א פ"ה כתב ולא תמצא בכל הברואים בריה אשר תמונתה מרובעת כי רחוקה היא מאוד מתמונת העגולה אשר היא בתכלית השלמות וכל מעשי ה' המה בשלמות היותר אפשרי להם.

והנה בספר עליות אליהו הערה את פ"ב כתב שדעת הגר"א שהארץ מרובעת דכתיב לאחוז בכנפות הארץ ואמרו בספרי הכנף למעוטי עיגולא.

ולכאורה בירושלמי הנ"ל כתוב שאין מרובע בבריא, ואולי י"ל שהארץ לא נחשבת מן הבריות ועדיין צ"ב ממש"כ תוס' בע"ז מ"א א' שאלכסנדרוס מוקדון עלה למעלה עד שראה את העולם ככדור והתוס' לא פירשו איך הוא עלה ואיך ראה,

ובפני משה בירושלמי שם פ"ג ה"א כתב עשה דבר אחד וישב על הנשר להגביה עצמו למעלה ולראות ע"פ הארץ ככתוב בד"ה שלהם עכ"ל. הרי משמע שהעולם עגול, ואולי י"ל שכך זה נראה לאנשים מלמעלה אבל הרואה את הארץ מתחת הים רואה

שהעולם מרובע, ועי' מהר"ץ חיות נדה כגא. והנה בקידושין (סו, א) איתא שא"י גבוהה מכל הארצות, ולכאורה אם העולם עגול מה שייך שא"י גבוהה מכל הארצות? אבל להגר"א א"ש ומה שזה לא נראה כך לאנשים. י"ל דאע"פ דגבוהה פני הים א"י אינה גבוהה מכל הארצות מ"מ המים המקיפין את א"י הם יותר עמוקים משאר המקומות ומשו"ה היא גבוהה מכל הארצות.

ובהגהות ר' ארי' ליפקין בסוף ברייתא דמזלות מביא דברי הגר"א הנ"ל, וכתב ולכאורה הוא לא כדרך התוכנים אבל נראה שאין כאן שום מחלוקת והכל אמת, כי מפורש בקרא בראשית ויקרא אלקים ליבשה ארץ ולמקוה המים קרא ימים וא"כ רק היבשה הוא הנקרא ארץ והוא מרובע פ' שטח היבשה ובקצוותיה מקום גבולה שבין היבשה ובין המים הוא מרובע ממש בצלעות ובזוויות כמו שנראה במפת הארץ את קצוות היבשה איירי ששם הם יושבים ואפי' אם היא בת ה' או ו' רחות ג"כ הוא מרובע כידוע בדין הציצית שגם בגד בת ה' ובת ו' ג"כ חייב בציצית עי' מנחות מ"ג ב' ובזה הכל מודים ואין כאן מחלוקת כלל עכ"ד. אמנם קשה שהרי אומרים מארבע כנפות הארץ משמע שיש ד' זוויות וי"ל.

לקחו ביד או בכלי

"ויבאו עד נחל אשכל ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישארו במוט בשנים ומן הרמנים ומן התאנים" (שלה יג, כג)

יתכן שבזמורה זו היו כמה אשכולות והם לקחו רק אחד או שה' רק אשכול אחד ע"ג זמורה זו, ובאמת בדרך כלל משתמשים בלשון כריתה לכריתת עץ שלם ולא לקציצת פרי. וכשנבחנו בני ישיבת היכל טוביה [בערב ת"ב תשע"ו] אצל רבנו שאל אותם האם חתכו את הזמורה ביד או בכלי?

נתרם לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית מרת תמר שטיינמן ע"ה

במלאות ט"ו שנים לפטירתה

וכך חרט רבנו על מצבתה: פ"נ האשה הצנועה מרת תמר שטיינמן ע"ה בת הרה"ח ר' שרגא שמאי קורנפלד הי"ד חניכה בנות ישראל ליראת שמים, לא הלכה בגדלות, מקבלת כל אדם בסבר פנים יפות, נלב"ע כ"ה סיון תשס"ב תנצב"ה.

היש בה עץ

"וראיתם את הארץ מה הוא ואת העם הישב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב" (שלה יג, כ) ופרש"י 'אם יש בה אדם כשר שיגין עליהם בזכותו, עי' שפ"ח. ועוד י"ל דבפשוטו קשה שהרי ארץ שאין בה עצים זה מדבר. והתרגום יב"ע מפרש שהכונה אם יש שם עצי מאכל, ובספורנו מפרש אם יש שם מ' המינים שנשתבחה בהם א"י.

והנה מה שלא מזכיר בדבריו חטה ושעורה י"ל כיון שהם אינם עצים, אמנם למ"ד בברכות מ' א' דעץ הדעת הי' חטה ע"כ שנקרא עץ. והדמיון של אדם כשר לעץ פרש"י בקהלת (יא, ג) שמיגין מכוחו כעץ המסיך על הארץ.

והנה אדם כשר אצל עכו"ם הכונה ששומר ז' מצוות בני נח. וצ"ב הרי הקב"ה הבטיח לבניו את הארץ וגם בני"ו היו טובים יותר מהכשרים שבעכו"ם השומרים ז' מצות. ובתחילת פרשת בשלח

(יג, יז) כתיב ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים וגו' פן ינחם העם וגו' ולא כתוב שא"א עדין להכנס לארץ ישראל משום שאיוב חי. ואולי אם יש צדיק בא הם לא יכבשו את מקומו בלבד וכמו ששנים רבות לא כבשו את היבוסים שהיו בירושלים, או י"ל דאע"פ שבנ"י יותר טובים מהם מ"מ כיון העכו"ם היו מוחזקים בארץ יותר קשה לגרשם אם יש להם זכות של אדם כשר. ויל"ע אם משה אמר למרגלים לחפש בכל א"י אם יש אדם כשר?

ואולי הבין שאם יש שם אדם כשר הוא מפורסם אמנם בגמ' משמע דהתכוין לאיוב (עי' רש"י להלן י"ד ט') והם ידעו על מי הכונה. (ובדברי התעוררות לפואת רבנו [כסלו תשע"ז] בבית הכנסת בני תורה בהר נוף) העירו מלשון הגמ' (ב"ב טו, א) 'היש בה עץ. מי דמי? הכא עוץ, התם עץ! הכי קאמר להו משה לישראל: ישנו לאותו אדם,

ששנתיו ארוכות כעץ ומגין על דורו כעץ. דמבואר בגמ' דכה המגין על דורו הוא דוקא במי ששנתיו ארוכות, וכנראה דריבוי השנים במעשים טובים זה נותן כוח להגין על כל הדור, ולכן יש חובה להתפלל יותר על מי ששנתיו ארוכות להגן על דורו ואיוב האריך ימים כמבואר בחז"ל).

קנין חזקה בפירות

"ומה הארץ השמנה הוא אם רזה היש בה עץ אם אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי בכורי ענבים" (שלה יג, כ)

צ"ב למה הם צריכים להתחזק בשביל לקחת פירות? והרמב"ן מפרש שלא יפחדו בלקחם מפרי הארץ פן יכירו בהם שהם מרגלים.

וצ"ב למה חשבו שיחשדו בהם בריגול וכי מרגלים לוקחים מפרי הארץ. והתרגום יב"ע מפרש דוהתחזקתם הנו שיעשו חזקה, וכן אכילת הפירות הי' לצורך זה וצ"ל שיעשו החזקה עבור כל ישראל.

ומ"מ משמע שהם לקחו את הפירות בלי רשות, וכן משמע ממש"כ הכלי יקר דלפי הימים ימי בכורי ענבים והבעלים מקפידים על הלקיחה התחזקו והיו לאנשים כי ה' עמכם עכ"ד. והנה למ"ד בב"ק (ק"ג, א) גזל עכו"ם אסור צ"ע איך הם לקחו פירות בלי רשות? ואולי הותר להם בהוראת שעה לקחת מפרי הארץ ובימים שריגלו את הארץ לא ירד להם מן והוצרכו להשיג אוכל בעצמם.

והנה במד"ר שיר השירים [פ"ד] על הפסוק שלחייך פרס רמנים יש מ"ד הנסכים שהביאו במשך ארבעים שנה שהיו במדבר הי' מאשכול ענבים זה הביאו המרגלים. וצ"ל המרגלים הקדישו את האשכול או דהקדש קנה מהם ולמ"ד זה אע"פ שכונת המרגלים הי' לרעה מ"מ יצא מהאשכול דבר טוב שהביאו מזה נסכים למזבח ולא שייך בזה ענין מצוה הבאה בעבירה. והנה למש"כ שהי' הוראת שעה להתיר גזל. ק"ק לומר שהביאו נסכים מאשכול זה שהרי הקב"ה שונא גזל בעולה, ועוד לדעת היראים סימן תנ"ב דאפי' למ"ד גזל עכו"ם מותר מ"מ זה לא נחשב שלכם.

יל"ע אם אפשר לעשות מזה נסכים למזבח ואולי מספיק לזה מה שמוותר להשתמש בהם. ועמש"כ באילה"ש ב"ק צ' א' רש"י ד"ה הקדש. ויל"ע אם גם בכיבוש מלחמה ס"ל ליראים כך.

“לֹא תתורו אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם וְכוּ’ וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים לְאַלְקֵיכֶם” (פרק טו, לט-מ)

סכנת הפלאפונים

בשנת תשס"ה עת שראו בנזקים הגדולים שיש לבחורים בהחזקת פלאפונים [שעדיין לא היו כשרים] כינס רבנו בביתו את גדולי ראשי הישיבות ועלו תקנות. ואז אירגן כינסו אדיר בירושלים בחודש כסלו תשס"ה בהשתתפות מרגן הגר"ש אלישיב והגר"ש וואזנר והגרמ"י ליפקוביץ והגר"ש וולבה ועוד גדולי ראשי הישיבות והאדמו"רים, ונביא כאן חלק מהדברים.

דברי סיום ממרן רבנו שליט"א בכינוס הנ"ל: כל אחד יודע את הסכנה הגדולה שהיא לא רק על היחידים מה שכל יחיד ויחיד הוא בסכנה, אלא גם הציבור בסכנה זאת אומרת שכל הישיבות הם בסכנה גדולה.

אין זה כינוס סתם אלא הכנס הזה צריך להיות הצלה, פשוט כנס הצלה וכפי ששמענו יש הרבה שכבר חלילה וחס ירדו מאד א"כ הסכנה גדולה ואם לא נבלום את זה עכשיו מי יודע עד היכן נגיע יש בודאי כאלה שלכתחילה לוקחים את המכשיר הזה וכוונתם באמת לדברים לא טובים ועל בחורים כאלה אין מה לדבר שבודאי אין להם שום מקום בישיבה, אבל רוב הבחורים הם מסתמא לא ככה רק שכל אחד חושב על עצמו אני ח"ו אני לא הולך להסתכל בדברים הגרועים וככה מסתמא חושבים רוב הבחורים שהרי רוב רובם של הבחורים לא חשודים לעשות בכונה רק שהוא בטוח בעצמו שהוא לא ישל, ולזה צריך להוסיף רק דבר אחד. הגמ' בסנהדרין דף כ"א ע"ב אומרת אמר רב יצחק מפני מה לא נתגלו טעמי תורה שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן ונכשל בהן גדול העולם ומי זה גדול העולם שלמה המלך שהיה גדול לא רק בדורו אלא גדול כל הדורות והוא היה החכם מכל האדם, כתיב לא ירבה לו נשים אמר שלמה אני ארבה וכתיב ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו, כתיב לא ירבה לו סוסים אמר שלמה אני ארבה ולא אשיב וכתיב ותצא מרכבה ממצרים בשש וגו' ע"כ.

א"כ מי יכול להיות גדול יותר משלמה המלך שהיה איש גדול מאד שאין כמותו ואפי' שהיה בטוח שלא יפול בכל זאת הוא נכשל, ואע"פ שהוא היה צדיק כה גדול מה שעד עכשיו הוא נחשב לצדיק, שהרי בסליחות אומרים עננו בזכות דוד ושלמה בנו, משמע ששלמה נשאר צדיק ואע"פ ככתוב נשיו הטו את לבבו אדם כזה גדול, לא רק גדול הדור אלא גדול העולם והיה בטוח שלא ישל ובסוף... א"כ האיך אדם צעיר יכול לומר שהוא לא יפול.

ממילא דבר כזה זה מסכן אותו בעצמו ומסכן את כל הציבור מסכן את כל כלל ישראל כי אם ח"ו אין ישיבות אז חלילה וחס אין כלל ישראל וממילא על דבר זה צריך להיות חזקים בכל החומר שאחד שלא יבין את זה... ובעצם צריך כל אחד תיכף ללכת עד כמה שאפשר ולהחזיר את המכשיר אבל אפילו אם לא יעשה את זה אם ימצאו אחד צריך להגן על עצמו מן הסכנה בכל החומר ולדעת כי אין לו מקום ואחרת ח"ו זה חורבן של הישיבות. ועל חורבן הישיבות צריך כל אחד להתנהג עם כל החומרא, ולא לעשות

שום רחמנות, האם זה רחמנות זה לא רחמנות הרי זו אכזריות, וכמו שהיה בשמים מה שהפסוק אומר שפינחס עשה כזה דבר מה שלכאורה היינו מתפללים האיך הוא עושה כזה דבר להרוג בן אדם אבל התורה משבחת אותו היות שהיה סכנה שכלל ישראל ח"ו, וכאן אצלנו ח"ו אי אפשר לדמות ולא מדובר ח"ו להרוג אבל זה מעין זה ואין לנו ברירה רק לנהוג בכל החומר כי אדם שימצא אצלו דבר זה, זה סכנה בשבילו וסכנה בשביל הישיבה וממילא כל עולם התורה בסכנה, ואם אין תורה אין כלל ישראל. הקב"ה יצילנו ויעזור שבאמת נוכל לבער את הנגע הזה שלא יהי' בשום ישיבה.

מכתבי רבנו בחומר הענין

בס"ד, לכ' ראשי ישיבות הקדושות שליט"א.

רואים אנו לנכון לשוב ולהבהיר את דעתנו אודות המכשיר הסולרי אשר חדר למחנינו ולנישיבות הקדושות, והוא סכנה עצומה ורעתו רבה עד מאוד, ומי שמחזיקו אין מקומו בישיבה, גם הוא בגדר מחטיא את הרבים.

אי לכך אתם ראשי הישיבות הקד' אשר הופקדתם לשמור על פך השמן הטהור אשר נותר לנו לפליטה, אנא עמדו על משמרתכם בכל תוקף ועשו משמרת למשמרת על הצד היותר טוב. ונקוה שאם תעמדו על משמרתכם כראוי נזכה לטהר מחננו ונוכל להשריש בקרב התלמידים יראת שמים ולימוד התורה בטהרה כרצונו יתב' שמו.

ג.ב. הדברים אמורים להזהיר את התלמידים לא רק כשנמצאים בתוך הישיבה אלא גם חוץ למסגרת הישיבה ובבין הזמנים. וגם נבקש להעמיד את ההורים על חומרת הדבר.

* * *

בס"ד, הן ידוע שיצר מחשבות לב האדם נוטה לירידה ברוחניות, וכתוב בתה"ק כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ומבואר בחז"ל קידושין דף ל' ע"ב בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין.

ומבואר בחז"ל כי אין אפשרות לינצל מן היצר אלא בתורה, וכל מה שמתחזקים ומשקיעים עצמם בעמל התורה טוב להם וטוב לעולם, ובוזה כל עבודת היצר שלא יהיו ראשם ורובם בלמוד התורה.

והנה בכל הדורות היצר ממציא נסיונות קשים להאדם להתגבר עליו, ובדורינו השפל בעונותינו הרבים היצר פשט ללכוד מאד לומדי התורה ביחד עם ירידת הצניעות, אשר כל אחד מהם מן הגורמים להאדם לרדת מאד. וכמו שהיצר מתגבר אנו מחויבים לעשות כדי שנוכל לעמוד ולא לירד שחת, ולצורך זה התאספנו לעשות עצה איך להציל את הדור.

ואמרו בגמ' ברכות דף ו' מיום שחרב בהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, והנה לומדי הישיבות אשר עליהם ועל ידיהם מתקיים הד' אמות של הלכה והם עתיד כלל ישראל, ואשר נוכל לומר עליהם "רוח אפינו" והם מבחר נפשות כלל ישראל, אליכם דברינו מופנים התחזקו מאד להסיר הדברים אשר יכולים להגיע להעבירות הכי חמורות, אשר נצטוונו אפילו ביהרג ואל יעבור, בלי שיצטרכו לנקוט צעדים כאובים מאד.

ותזכו לעלות במסילה העולה בית קל ותהי' מאושרים גם בזה וגם בבא ויהי נועם ה' עליכם.

* * *

בס"ד, כ"ד באלול תשס"ה. בזמן האחרון התרבו מסיתים לדברים הגרועים ביותר ע"י המכשירים הסולאריים וגורמים לידי עונות חמורים. וכל א' מחוייב להתרחק מהם ומכיזא בהם. א.ל. שטינמן

להשתמש באינטרנט וכן טלפונים שאינם בקפוח רבנים יראי ה', המציאות הוכיחה כי רבים חללים הפילה, ושומר נפשו ירחק מזה.

אהרן י. לייב שטינמן א' דר"ח מרחשון תשע"ב

לחזק את המטהרים

בחנוכה תשס"ה הלך רבנו לישיבת בית מתתיהו עקב שקיבלו ע"ע הבחורים לזרוק את הפלאפונים ואמר שיחה: קודם כל אני שמח מאד על מה ששמעתי מראשי הישיבה כי זרקתם את הדברים הפסולים, וזה מאד משמח שהגעתם ב"ה להכרה הנכונה, ונדבר קצת ג"כ מעניני דיומא. וכאן האריך בעניני חנוכה.

וסיים: דבר טוב מאד מה שבטלו את הדברים שיכולים ח"ו להיות ההיפך, דברים שיכולים להרוס את הבן תורה, ולגרום שלא יהי' חכמי ישראל, שלא יהי' בני תורה אמתיים, ואתם צריכים כל אחד ואחד מכם להיות שמח על שבטלתם את זה, ותראו כולכם לעלות מה שיותר בתורה ויראת שמים, ומה שיותר יראת שמים, תהיו גדולים מאד, וכל אחד יכול להיות מחכמי ישראל אשר עליהם העולם עומד, וכלל ישראל ימשיך וימשיך עד שנוכה לגאולה האמתית במהרה בימינו אמן סלה.

הסכנה משמיעת קווי נייעס

דברי רבנו בכינוס ראשי ישיבות קטנות אור לכ"ט תשרי תשע"ג. כולם יודעים שהענין של חינוך זה דבר מאד לא קל, ובכל הדורות זה לא היה קל, אבל ככל שהדורות יורדים הדבר נעשה יותר קשה, ובפרט בזמן האחרון שהתרבו כל מיני דברים שגורמים מאד קלקולים לבני הנוער. וביניהם מה שאומרים שהתחדש בזמן האחרון שאפשר לטלפן לאיזה מקום ולשמוע את כל הדברים הגרועים, לשון הרע ורכילות הוצאת שם רע... וכל הדברים הגרועים, וגם יש אינטרנט! כל הדברים האלה התחדשו בזמן האחרון, וגם הנוער ואפילו בגיל פחות מנוער כבר יכולים לעשות את זה, ובפרט שהם סקרנים מאד ורוצים לדעת את החדשות הגרועות האלה, ומאד צריך לטכס כל מיני עצות האיך לראות שלא יבואו לזה.

ודבר זה הורס את כל האדם, הוא לא יכול להיות כבר... לא רק שלא יכול להיות בן תורה, אלא הוא לא יכול להיות "בן אדם" כמו שצריך. וצריך מאד מאד לחפש עצות על זה האיך להשיג על הנוער שלא יבואו לידי מכשולים כאלה.

זה מה שאני רוצה להגיד, ויותר מהדברים האלה אין מה להוסיף, הרי כולכם עושים מה שאתם יכולים לעשות, אי אפשר להגיד לכם חלילה וחס ביקורת, בודאי כל אחד עושה מה שיש בכחו, אבל זה דבר שהתחדש לאחרונה וצריך מאד להיזהר לשים לב. ופעם היה צריך לדבר על הקנאה והתאוה והכבוד, אבל היום יש דברים כאלו שבכל מקום שנמצאים אפשר להיכשל, אפילו עם דבר [מכשיר] קטן אפשר כבר להיכשל ולשמוע את כל החדשות האלה רח"ל. ממילא כל אחד ואחד צריך לדעת ולהשתדל לשים לב על התלמידים שלא יבואו לידי מכשולים כאלה, ומקווים שעל ידי שישימו לב על זה אולי יצילו מה שאפשר להציל.

הקב"ה יעזור באמת שתוכלו להציל, ותזכו לראות נחת מהתלמידים שילכו בדרך ה' במדות טובות ובדברים טובים, ויהי' לכם הרבה נחת, הקב"ה יעזור לכולכם.

הוספות והערות לגליונות קודמים

גליון 208 פר' בהעלותך | העיר הרה"ג ר' אריה ל. שליט"א, בענין השבת אבידה של שבט דן, כתבתם שלשיטת הרשב"א בדמקום שרבים מצויים וכו' עיי"ש, ולכאן טעות הוא, שהרי הרשב"א בב"מ דף כ"ד ע"ב פסק שהרי אלו שלו רק כשרוב עכו"ם ובמדבר לא היה רב עכו"ם, ובס' אילת השחר עה"ת כתב את הד"ת הזה בשם הרא"ש, אבל גם הוא טעות עיי"ש, ונראה שצ"ל רשב"א וכוונתו לר' שמעון בן אלעזר, ויש צד בגמ' שם שאפילו ברוב ישראל הרי אלו שלו.

פת שחרית

בכתר ראש אות ע"ד כתוב לאכול פת שחרית כדחז"ל אך שלא לאכול הרבה פת מפני שמטמטם המוח ויאכל מעט רק כדי לסעוד הלב עכ"ד.

ולא מפרש עד כמה זה מעט. ויל"ע אם מעלת פת שחרית זה דוקא באכילת לחם או גם במזונות או אפי' באורז ותמרים דזייני ועי' בפמ"ג או"ח סימן קנ"ה במשב"ז ס"ק ג' דפת בעינן מה' מיני דגן וברך לחמך וסתם לחם הכי הוא ככל לחם בתורה לאפוקי תבשיל מה' מיני דגן אי"ז בכלל פת שחרית עכ"ל. אמנם באשל אברהם שם ס"ל שאין קפידא בפת דוקא וכל אכילה ושתייה שדעתו מפוסת בה עד זמן קביעות הסעודה היא בכלל הברכה. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שב)

ורבנו מרבה להזהיר למקורביו ליהזר באכילת פת שחרית שמבואר בגמ' כמה מעלתה, ולפני שמחפשים רפואות לחולי וכדו יש להקפיד בזה ולקיים דברי הגמ'.

בטחון בזה"ז

שמעתי פעם ממרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א שאמר בשיעור בפני אברכים, דאיתא סוטה דף מ"ח כל אדם שיש לו פת בסלו, ואומר מה נאכל למחר, הרי זה מקטני אמנה, ותמהו בפניו, האם עדיין נוהג בזמן הזה? אמר להם הביאו לי משנה ברורה בהלכות סעודה סימן קנ"ז (ס"ק ד) עיי"ש דהמשנ"ב הביא ד"ו. ואמר רבנו, כי כל מה שהמשנה ברורה כותב הוא להלכה, ולא סתם מעלות בעלמא, ומשמע שזה נוהג גם כיום. (אמרי אפרים עמ' קמ"ה)

ריבוי המים

שו"ע או"ח סימן קנ"ח סעיף י' כתב דאע"פ ששיעור נט"י ברביעית יוסיף ליטול בשפע דא"ר חסדא אנה משאי מלא חפני מיא ויהבו לי מלא חפני טיבותא ואין המכוון דוקא לעושר ממון אלא לטובה.

והנה על הנצרך לטבול במקוה לא כתוב שיש מעלה לטבול במקוה עם יותר מים ממ' סאה ומ"ש נטילת ידים? אלא רואים בכמה מקומות שיש שייכות לידים עם הברכה ולכן תוספת בנטילה תוסיף ברכה, אבל טבילה לא שייך דוקא לידים ולכן לא נזכר שיש מעלה בהוספה ובאמת מהיכן המקור של רב חסדא לזה.

ויל"ע אם המעלה הזאת יש רק בנטילת מים ראשונים ושניים או אפילו אם יוסיף עוד נטילות? ויל"ע וכל זמן שלא ניגב את ידיו הוא עסוק עדיין בנטילה וכן יל"ע אם זה נאמר רק לנטול את ב' ידיו בשפע או אפי' אם נטל יד אחת כרגיל ואת השניה בשפע, ועוד יל"ע אם זה קאי גם על נט"י בשחרית וכן בנטילה קודם התפילה או רק בנטילה לפני אכילה. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שב)

הפסק בנט"י

במשנה ברורה סימן קס"ו ס"ק ו' כתב דבדיעבד אפילו שהה הרבה או הפסיק בינתיים אי"צ לחזור וליטול ידיו כל שלא הסיח דעתו בינתיים משמירת ידיו.

והנה הא דאין להפסיק הרי זה משום דס"ל דתיכף לנטילה ברכה קאי על מים ראשונים, וזה הרי אינו משום דבלי זה יש היסח הדעת אלא דכך היא המצוה וא"כ למה אין מחייבין אותו ליטול ידים, ונהי דאין איסור לאכול דהא מה דצריך נטילת ידים הוא משום ענין אחר מ"מ כיון דיש דין לעשות תיכף א"כ למה לא נצריך אותו ליטול ידים כדי שיהי' תיכף לנטילה ברכה, אלא דבעצם כיון דידיה טהורות א"כ אם יטול זה לא יהי' עליהם דין נטילה לסעודה דהא כשידי טהורות אין עליהם שום מעלת נטילה לסעודה.

ויש להסתפק אם זה יועיל בתור תיכף לנטילה

ברכה? והנה לאלה דמפרשי דתיכף לנטילה ברכה קאי על מים אחרונים ודין נטילה שלהם אינו כדון מים ראשונים א"כ אפשר דלגבי שיהי' תיכף לנטילה ברכה ה"י סגי בנטילת מים לא כדיני נטילה שצריך במים ראשונים והיינו כגון באופן דהותר לאכול בלי נטילה כדון וירחוץ ידיו לא כדון הצריך לסעודה אם יקויים בזה תיכף לנטילה ברכה, או דרך נטילה העשוי כדון לטהר הידים הם הצריכים להיות תיכף לסעודה.

ולפי"ז אפשר לומר עוד יותר דאפילו אם יטול כדון כיון דהם לא מטהרים הידים הוי כמו ששפך סתם מים, דעליהם לא נאמר תיכף לנטילה ברכה נמצא דלא שייך להצריך ליטול ידיו כיון דלא יועיל כלל להיות כדון תיכף לנטילה ברכה ומ"מ מסתבר דיועיל כיון דעשה נטילה המועילה אם ה"י צריך לנטילה הנה מבואר דהא דאין להפסיק לאלה דס"ל דאסור להפסיק בין נטילה לברכה היינו משום דתיכף לנטילה ברכה אבל אינו תלוי בברכה על נטילת ידים.

ולפי"ז פשוט דאם הפסיק לא שייך לומר דהי' ברכתו לבטלה ולא דמי להפסק בין ברכה להמצוה או בין ברכת הנהנין להאכילה דהתם אין עולה הברכה על הדבר שבירך משא"כ כאן דההפסק בין הנטילה להברכה הוא משום דיש דין להסמיך ומ"מ יש מקום לומר כיון דהצריכו להסמיך א"כ כשלא הסמיך הוי כלא נטל כדון ונמצא דברכתו הוי לבטלה אמנם כיון דאפשר להתנות על כל היום אם לא יסיח דעתו משמירתו הרי דאפשר ליטול אפי' אם לא יסמוך.

אמנם הא גופא צריך טעם דמשמע דמעיקר הדין אפשר בלי שום פקפוק להתנות אע"פ שאינו הולך לאכול, ובביאור הלכה סימן קס"ד עמד בזה ומה שחילק צ"ע דע"כ אי"צ נטילה לפני הברכה ומה גרע כשרוצה לאכול תיכף.

והנה יש להסתפק אם זה דין בהנטילה לסמוך או דין בהברכה של המוציא לסומכה להנטילה ותיירצו של הביאור הלכה א"ש אם נאמר דזה דין באכילה ומצד הנטילה מותר לעשות אע"פ שלא יסמוך וכיון שכן אם אינו רוצה לאכול לא שייך לחייב לאכול למי שאינו רוצה כעת לאכול, ומ"מ צריך קצת טעם למה מותר ליטול כיון שידוע שלא יוכל לקיים תיכף לנטילה ברכה, ואפשר דזה דומה ללבוש טלית ולא יוכל להטיל בו ציצית. והנה כתבו דמותר להתפלל על מזונו בין נטילתו להברכה דהוי קצת כעין צורך האכילה והיינו קצת משום דאינו חייב גמור כמו ליתן לבהמתו לאכול דאסור לאכול קודם.

והנה פשוט דאחרי ברכת המוציא אסור להתפלל על מזונו הרי דאין זה צורך אכילה ולמה מותר להפסיק בין נטילה להברכה דהמוציא וע"כ דאינו איסור להפסיק אלא דמצוה שלא להפסיק, משא"כ בין המוציא לאכילה דהוי איסור משמע דאם שומע בין נטילה לברכת המוציא שאחד עושה ברכה צריך לענות אמנ דהא אם לא יענה אמנ עובר איסור משא"כ אם עונה אפי' אם הדין דתיכף לנטילה ברכה קאי על ברכת המוציא מ"מ אינו עובר איסור. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שב)

שעורי רבנו בהל' נט"י

או"ח ס' קנ"ט סעיף א' במ"ב סק"ב. וכל הכלים כשרים בין של עץ וכו', ומ"מ העושה צורת כלי מניר או קרטון לא מסתבר להכשירו לנטילה כיון שאינו ראוי לשמש לכלי דאחר שמשתמשים בו כמה פעמים הוא מתקלקל, וכלים חד פעמיים י"א ג"כ דאינם כשרים לנטילה כיון שאינם עשויים להשתמש בקביעות עי' באגרות משה וכלי פלסטיק שעשויים מנפט י"א דאינם מקב"ט כיון שזה מים בעלמא ומ"מ לענין נטילה סברא דהוי כלי, ורוב

ספלים שלנו היום הם מפלסטיק.

סק"ט. בטל מתורת כלי, בין אם הכלי היה מיוחד למשקין או לאוכלין כמו שביארתי בבה"ל. ושם האריך דאפי' שמצינו לענין קבלת טומאה דכלי המיוחד לאוכלין לא בטל ממנו שם כלי ע"י שניקב בכונס משקה מ"מ לענין נטילת ידים בטל ממנו שם כלי ע"ש.

סעיף ב' אבל אם נוטל דרך הנקב שרי". יל"ע הא"ך זה מועיל דהא כשנוטל דרך הנקב נמצא שבאים המים על ידיו מהמים שתחת הנקב ומהמים שמעל הנקב ומתערבין מים כשרים עם מים פסולים והאיך עולה לו הנטילה. ואפי' אם רוב המים כשרים מ"מ אפשר דיהי' תלוי בדין ביטול ברוב האם נותן דינים במתבטל וגם מנין נוכל לידע שהרוב הם מים כשרים.

ואפי' אם היו בכלי מים רק עד הנקב מ"מ בשעה שבה ליטול מהנקב ע"כ הוא צריך להטות את הכלי וברגע שמטה את הכלי עולים המים גם למקום שמעל הנקב ונמצא שבשעה שנוטל באים המים מב' המקומות ושוב מתערבים מים כשהרים עם מים פסולים ולמה מהניא הנטילה.

במ"ב סק"ג, וכן בשאר הכלים דאינם של חרס דלא נטהרו מטומאתן לכ"ע ע"י נקב וכו' נראה ממ"א דלכ"ע מותר ליטול דרך הנקב. ולכן בספלים שלנו של מתכות מותר לכ"ע ליטול דרך הנקב.

במ"ב סק"א. יש מהאחרונים שכתבו דכ"ז בניקב אבל בנסדק וכו' פסול. אמנם אינו מבואר מה הוא שיעור סדק ומה נקרא נקב. שם. אם אין הכלי יכול לקבל עתה החמין כצונן אין ליטול בו, ושיעור חמין לענין זה מסתמא הוא דוקא יד סולדת בו. שם. אם מועיל לסתום וכו', נמצא דכלי עץ שניקב יכול לתחוב גפרור וכדו' בנקב ויהי' כשר לנטילה, [וכן בכלי מתכות יכול לתחוב מסמר לסותמו]. ואפשר שזפת יועיל לסתום בכלי עץ כיון שזפת מעץ הוא נעשה כמבואר במתני' דכלים פ"ג מ"ח.

סעיף ג' כלי שמחזיק רביעית כשסומכים אותו ואם לא יתמכוהו ישפכו המים ולא יהא בו רביעית אינו כלי. ודוקא לענין נטילת ידים לא חשיב כלי אך לשאר דיני התורה הוי כלי גמור.

במ"ב סק"ב. אבל כלי שנפחתה מלמעלה ויכולה לעמוד וכו' ואם בכלי זה ניקב אח"כ נקב קטן אפי' רק כמוציא משקה בלבד יש להחמיר שלא ליטול בו. יל"ע מ"ט אין נוטלין בו דהא עד מקום שנפחת הוא עדיין כלי גמור וכמו שבכל כלי כשניקב כמוציא משקה עדיין כשר ה"נ נכשר כלי זה.

סק"ז. יל"ע בכל הנך סברות אם הם רק סברות דרבנו, להקל בנטילת ידים דקשה להבין הטעם בכל זה דמצרפים סברות דחדה למשקה חשיב כלי ובלא יחדה לא מהני.

סעיף ד'. שק וקופה שהתקינן לשבת וכו'. וה"ה לשקית מנילון אין נוטלין ממנה כיון שאינה עשויה כדי לקבל משקין.

במ"ב סק"א. דכובע לא נעשה לקבלה כלל. והיינו דגם כשמשתמשין בו אינו אלא מונח על הראש ולא להכניס את הראש לתוכו. שם. וכתב הח"א דבשעת דחק גדול וכו' יטול ובלי ברכה וכתב דאז יכרוך ידיו במפה. צ"ב דממ"א אי סמכינן על הנטילה לא ליבעי מפה ואם אינו יכול לסמוך על נטילה זו מה יועיל לו מפה הא מפה אינה מועלת בכל מקום אלא כשיש לו מכה וכדו' דהחיסרון הוא בידיים שאינם ראיות ליטול אך כאן שהחיסרון הוא בכלי למה יוכל לסמוך על מפה. ואמנם הבא בדרך התירו לו לכרוך במפה כשאין לו מים כדלקמן סי' קס"ג ואולי ה"ה כשאין לו כלי, אך מ"מ לא התירו שם אלא כשאין לו מים עד ד' מילין והכא לא נזכר תנאי זה.

עולם הישיבות

ישיבת מאור התלמוד

השומעים עמדו נדהמים ונפעמים והדיבור ניטל מאיתם, עד שאמר מישהו למרן: "זה יהיה חיזוק עצום לבחורים, שישמעו מפורש יוצא מפי מרן שכל אחד מהם יכול לדעת ש"ס", ותגובתו היתה: "אתם צודקים. אם לא לומדים לבד מספיק טוב, לפחות תהיה הזכות לחזק אחרים שילמדו הם" ובזאת נעתר לבקשה ובא לישיבה לדבר.

לברך על בנית החדר אוכל

שח ראש הישיבה: הבונה בית חדש והקונה כלים חדשים מברך על שמחת הקנייה, ודי שיהא הדבר נתון לו אבל השוכר בית אינו מברך. והסתפקנו לענין בית הכנסת ובית המדרש ושאר ממון של ציבור מה דינם לענין ברכה זו האם כל אחד מן הציבור הוי כבעלים הקונה או שדינו כשואל בעלמא?

ונקדים דנשאלה שאלה זו על חדר האוכל של הישיבה מקמי מרנן ורבנן הגרי"ש אלישיב שליט"א [צ"ל] הגרא"ל שטיינמן שליט"א והגר"ח קנייבסקי שליט"א והשיבו דלא בריא דין בעלות זו לענין הברכה ואי אפשר לברך.

אמנם הגר"ח שליט"א אמר להיכנס לחיוב דברכת שהחיינו בדבר אחר ולכוון לפטור גם על זה, והגרא"ל שליט"א אמר להיכנס לחיוב ברכת הטוב והמטיב ולכוון לפטור.

מדברי רבנו בכינוס בוגרים י"ז טבת תשס"ג

בודאי שכל אחד יודע שיש תועלת בזה שמתכנסים לשם שמים ורוצים לקבל תועלת, אחרי שעברו עשרים וחמש שנים, תקופה של "דור" דור שלם, כי דור נחשב, עשרים, עשרים וחמש שנים. ובמשך הדור עברו בודאי כמה וכמה וכמעט כולם קבלו תועלת במקום הזה, אי אפשר שלא קבלו תועלת! ובפרט אלה שבאים זה סימן שיש להם שייכות עדיין למקום הזה, והם לא רוצים להתנתק, ויש בזה תועלת עצומה.

גם יש בזה קצת התחדשות, שיכול כל אחד לעשות חשבון, מה עבר במשך השנים האלה, האיך הוא עלה, או ח"ו לא עלה, האיך המצב שלו, והכונה בעיקר ברוחניות! ובודאי שיש תועלת גדול מכנס כזה, שיכול להיות מזה תועלת גדולה להרבה יחידים, ואולי אפי' רובם יש להם מזה תועלת. ומסתמא כבר דברו מה שצריך לומר, רק היות וליפטר בלא כלום אי אפשר, נאמר כמה מלים. וכו'.

עיקר מלחמת היצר היא בימי הנעורים

א"כ מה אנחנו רוצים לומר, אנחנו לא מדברים מדרגות מדאי גבוהות שלא שייך לנו, אנחנו רוצים רק לדעת, כי כל מה שעבר בגיל הזה מה שבחורים לומדים בישיבות, בין בישיבה קטנה בין בישיבה גדולה, זה גיל הכי קשה! שאז מתפתח היצר, למרות שכתוב שהיצר בא קודם, ובכר מצוה בא היצר הטוב, אבל למעשה רואים שכשנבן אדם מתבגר, אז היצר גם מתגבר, ואז מאד קשה, וזה הימים הכי קשים, ואין במה לרסן את היצר.

כתוב באגרת הגר"א [לפי נוסח אחד] שאין דבר נגד היצר רק לזכרים תורה ולנקבות צניעות, תורה זה הדבר הכי קשה. אנשים מוכנים לעשות מצות ולעשות כל מיני דברים אבל לא תורה! תורה זה הס"ם המות נגד היצר הרע, ועל זה הוא לוחם בכל הכחות. כתוב בספר דרך עץ חיים של הרמח"ל בשם רבי שמשון מאוסטרופולא שהשביע את הס"ם למה הוא לא נותן ללמוד תורה, ואמר שהכל הוא מוחל להם הכל הוא יתן, העיקר לא תורה.

וזה באמת עובד היצר בעיקר בימי הנעורים, שאז הזמן הכי ראוי שבו אדם יצמח ויגדל להיות תלמיד חכם, אז הוא שם את כל הכובד המשקל להכשיל אותו, שיהי' מה שיהי' העיקר לא תורה!

ממילא בשנים האלה שבחורים נמצאים בישיבה, זה קובע את הגורל של האדם על כל החיים, אם יצמח להיות מה שהתורה רצתה ממנו, שיהיה אדם גדול, שיהיה תלמיד חכם, או שח"ו ההיפך.

ובזה הקב"ה מאד מתייחס למעשה צדיקים, צדיקים עושים עם היצר, הרי בלי זה אי אפשר, כי בן אדם שאין לו יצר הרי זה כלום, ועיקר האדם הוא מה שיש לו יצר והוא עובד, אז על זה הקב"ה מתייחס על זה הכי חזק כאילו בשתי ידים, לא שייך אצל הקב"ה ידים אבל כאילו כל הכובד הקב"ה מתייחס אל מעשה ידיהם של צדיקים.

ויש עמנו עוד כמה וכמה שיחות וענינים על הישיבה הקדושה, אבל קצר הגליון ועוד חזון למועד א"ה.

הישיבה הוקמה בשנת תשל"ח ע"י הגאונים רבי חיים זליבנסקי זצ"ל ויבדלחט"א הגרא"י קוק שליט"א בנשיאות הגר"ש קוק שליט"א. חיבה גדולה יש לרבנו לישיבה ולראשיה והרבה פעמים טרח להגיע לישיבה.

רה"י הגר"ח זליבנסקי זצ"ל

אחר פטירתו התבטא עליו רבנו שליט"א: "היה לנו ראש ישיבה צעיר לימים מהמועטים ומהיחידים וגם את זה איבדנו".

שמורה מכל השפעה

ביסוד הישיבה, לפני כארבעים שנה, כלל הגרעין הראשון קבוצה מצוינת מתלמידי הישיבה הקטנה של פוניבז', תלמידי מרן הגרמ"ל ליפקוביץ זצ"ל ומתלמידי השיעור של יבדלחט"א מרן ראש הישיבה שליט"א.

בראש היוזמה לפתוח את הישיבה ברחובות עמד אז מרן הרב שך זצ"ל, שאמר כי עיר ללא ישיבה ועיר עם ישיבה אינה אותה עיר. כדי שתיהפך העיר למקום תורה חייבת לקום בתוכה ישיבה. כמו כן, המליץ בחום על הישיבה גם מרן בעל הקהלות יעקב זצ"ל.

היה זה נפלא לראות, שבשעה שפנו תלמידים באופן פרטי אל ראש הישיבה שליט"א, לשאול אותו האם להיכנס אל המקום, לא סמך על שום מידע מכלי שני, ובדק וחקר היטב כי הישיבה שמורה מכל השפעה של העיר שסביבותיה, מבחינת חיי הקדושה והחינוך בתוכה, ורק אחר שבייר את הדברים בצורה הברורה ביותר, עמד לימינה של הישיבה במסירות שלא תתואר, בכל תחומי הנהגתה - הן בעצות חינוכיות ובעצות איך לרומם את שקידת הבחורים, והן בפניה לאנשים ששמענו מבני הבית שלא היה מדרכו לפנות אליהם מסיבות שונות, ואעפ"כ כשהיה הדבר נוגע לתועלת הישיבה ולעזרה לה מבחינה רוחנית, יצא מגדרו לפנות לאנשים אלו כדי לסייע לישיבה, והיה ניכר כי האהבה לתורה וללומדיה מקלקלת את השורה.

* * *

כששוחח עמו נאמן ביתו, הרב רבי יצחק לוינשטיין זל"ה באיזה ענין, אמר לו: "הן יודע אתה, כי הישיבה ברחובות היא ישיבה טובה מאוד". כסיפור הר"ר יצחק את הדברים משום "אל תמנע טוב מבעליו" לפני ראש הישיבה הגרא"י קוק שליט"א, אמר לו שהוא שמח לשמוע, אבל היה רוצה לדעת למה מכוונים דבריו, ועל סמך מה הוא אומר זאת? והוא השיב כי אכן גם הוא שאל שאלה זו את מרן שליט"א, שענה לו: "מה השאלה, הן ביקרתי שם כמה פעמים" [על הביקורים נספר בהמשך].

המשיך הגרא"י שליט"א שאל אותו: "אני מעיד שהתלוויתי אליו בכל הביקורים שביקר בישיבה, ומרגע ירידתו מהרכב, גם בשעה שדיבר לפני כל בני הישיבה ומסר בפניהם שיעור - ובפעמים אחרות שיחת חיזוק - לעולם לא הרים את עיניו להתבונן במה שנעשה מחוץ לד' אמותיו. ואמנם קיבל בסבר פנים יפות את כל הציבור שניגש אליו להתברך. אם כן, כיצד ניתן לדעת מן הביקור על טיבה של הישיבה?" והרב ר' יצחק זל"ה ענה, כי גם הוא יודע מהנהגתו זו של מרן שליט"א שלא להסתכל על הסביבה, והוא אכן שאלו איך אפשר לדעת מביקור כזה מה נעשה בתוך הישיבה, ומרן ענה לו: "בשעה שמדברים לפני ציבור דברי תורה או דברי התעוררות, יכול המדבר להרגיש אם הציבור שומע לו, וכמה היא רמת השמיעה וההקשבה לדברים, ואני אומר לך שהתלמידים שם יש להם אוזן שומעת היטב!"

* * *

בזמן חורף תשנ"ה הסתלק לבית עולמו ראש הישיבה, הגאון רבי חיים זליבנסקי זצ"ל, ולמדו בישיבה אז מסכת יבמות, וגם מרן ראש הישיבה שליט"א למד בישיבת פוניבז' לצעירים בסוף הזמן כארבע-עשרה דפים ממסכת זו ואמר עליהם שיעורים. בקשו לנצל את ההזדמנות זו ולבקשו, שכיון שצריכים לחזק את הישיבה אחר הפטירה, יבוא למסור שיעור בישיבה על מסכת יבמות.

התגובה שהיתה באותו מעמד המיסה את לבו של כל מי שעמד שם ונתנה מושגים של ענווה ושברון לב לפני השי"ת ברמה בלתי ניתנת לתיאור, וכך אמר באותו מעמד נשגב: "מה אתם רוצים ממני?! אתם לומדים יבמות בישיבה גדולה, ואני לימדתי בישיבה קטנה. הבחורים שלומדים שם, הרי כל אחד מהם צעיר ויכול להספיק ולדעת את השי"ס, ואני - וכאן פרץ בבכי קורע לב - אינני יודע ש"ס, ואינני יודע אם אני יודע דף אחד בש"ס!..."